

سرشناسه:	بابایی، علی اکبر، ۱۳۳۲ - ؛ Babai, Ali Akber
عنوان قراردادی:	مکاتب تفسیری . ترکی
عنوان و نام پدیدآور:	Tefsir Ekolleri I I I. CİLT/ Ali Ekber BABAİ;
مشخصات نشر:	Çeviri Kenan Çamurcu. Qum : A-Mustafa International Translation and Publication Center, 2018= 1396.
مشخصات ظاهری:	ج.۳
شابک:	ج.۳: ۵-۳۱۰-۴۲۹-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی:	فایا
یادداشت:	ترکی استانبولی.
موضوع:	تفسیر -- فن
موضوع:	مفسران -- نقد و تفسیر
شناسه افزوده:	Çamurcu, Kenan
شناسه افزوده:	جامعة المصطفیٰ ﷺ العالمية؛ مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ
شناسه افزوده:	Almustafa International University/Almustafa International Translation and Publication center
رده بندی کنگره:	BP۹۱/۲م۷۰۴۵۱ ۱۳۹۶
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۱۷۱
شماره کتابشناسی ملی:	۳۶۰۴۸۶۹

Tefsir Ekolleri-III

Yazar

Ali Ekber BABAI

Çeviri

Kenan Çamurcu

Uluslararası El-Mustafa (s.a.a)
Tercüme Ve Yayın Merkezi

Tefsir Ekolleri-III

Yayın Yönetmeni: Dr. Cafer Yusuffi

Yazar: Ali Ekber BABAI

Çeviri: Kenan Çamurcu

Baskı tarihi: 2018

Yayın: Uluslararası El-Mustafa (s.a.a) Tercüme Ve Yayın Merkezi

Baskı: Narencistan - Tehran

Tiraj: 300

ISBN: 978-600-429-310-5

مکاتب تفسیری ۳

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
چاپ اول: ۱۳۹۶ ش / ۱۴۳۹ ق / ۲۰۱۸ م
تیراژ: ۳۰۰ چاپ: نارنجستان قیمت: ۲۸۰۰۰۰ ریال

مولف: علی اکبر بابایی
مترجم: کنعان چامورچو

© Al-Mustafa International Publication and Translation Center

● IRAN, Qom; Muallim avenue western , (Hujjatia).

Tel: +98 25 378 36 134

Tel-Fax: +98 25-37839305-9 (105)

● IRAN, Qom; Boulevard Muhammad Ameen, Y-track Salariyah. Tel: +98 25-32133106

 <http://buy-pub.miu.ac.ir/>

 https://telegram.me/pub_almostafa

 <http://pub.miu.ac.ir>

 miup@pub.miu.ac.ir

WE WISH TO ACKNOWLEDGE THE ASSISTANCE OF ALL FOR FINALIZATION OF THIS BOOK

İçindekiler

› Başlarken.....	9
› Beşinci Bölüm: Rivayetle Tefsirin İctihad Ekolü	13
Rivayetle Tefsirin İctihad Ekolünün Tanımı	13
Rivayetle Tefsirin İctihad Ekolünün Taraftarları	14
Rivayetle Tefsirin İctihad Ekolünün Delilleri.....	17
İnceleme ve Eleştiri	20
Rivayetle Tefsirin İctihad Okuluna Ait Tefsirler	24
• Tefsiru'l-Kummi.....	24
Nüshalar	25
Bu Tefsirin Ali b. İbrahim'e İstinadına Dair Bir Araştırma.....	25
“Tefsiru'l-Kummi”nin Rivayet ve İctihad Olması	37
Müellifin Tefsir Ekolü	40
Müellifin Tefsir Metodu	44
Tefsirin Muhtevası	50
Rivayetlerin Sened Değerlendirmesi	53
Rivayetlerin Muhtevasının Değerlendirmesi	58
Müellifin Tefsir Görüşlerinin İncelenmesi	64
Sonuç	69
• Tefsiru't-Taberi (Camiu'l-Beyan).....	70
Müellif.....	72
Müellifin Mezhebi.....	73

Taberi Tefsirinin Önemi	76
Taberi Tefsiriyle İrtibatlı Eserler.....	76
Taberi'nin Tefsir Ekolü.....	78
Taberi'nin Üslup ve Tarzı.....	82
Sonuç	109
• Tefsir-i İbn Kesir.....	110
Müellif.....	112
Tefsir Ekolü.....	116
Tefsir Metodunu İnceleme.....	123
Sonuç	181
• Tefsiru's-Safi	183
Kitabın Yapısı.....	186
Tefsir Ekolü ve Metodu.....	187
Diğer Müfessirlerin Sözüne Eleştiri	215
Zehebî'nin Bakışına Göre Feyz Kaşani'nin Tefsir Görüşleri	216
Feyz'e, Yalan ve Uydurma Rivayetleri Nakletme ve Taassup İthamı.....	224
Sonuç	231
› Altıncı Bölüm: Edebi Tefsirin İctihad Ekolü.....	233
Edebi Tefsirin İctihad Ekolünün Tarifi	233
Edebi Tefsirin İctihad Ekolünün Taraftarları	234
Edebi Tefsirin İctihad Okulunu İnceleme ve Eleştiri	239
a) Edebiyatın Hakim Rolüne İnanmak.....	242
b) Edebi Bahislerde İfrat	244
c) Kendine Özgü Edebi Ekole Dayanarak İhtilaflı Kurallara İtimat.....	245
Edebi Tefsirin İctihad Okuluna Mensup Tefsirler	246
• el-Keşşaf	248
Tefsir Üslubu.....	254
İtticahlar ve Eğilimler.....	256
Tefsir Metodunu İnceleme.....	261
Sonuç	303
• Cevamiu'l-Cami	304
Tefsir Üslubu.....	310
Tefsir Ekolü ve Metodu	311
Sonuç	342
• Tefsiru'l-Beydavi, el-Müsemma Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil	343

Müellif.....	346
Tefsir Ekolü.....	348
Beydavi'nin Tefsir Metodunun İncelenmesi	349
Sonuç	378
› Yedinci Bölüm: Bilimsel İctihadla Tefsir Ekolü	381
Bilimsel İctihadla Tefsir Ekolünün Tanımı.....	381
“Bilimsel Tefsir”in Tanımlarının İncelenmesi	384
1. Zehebi'nin Tanımı.....	384
2. Muhtesib'in Tanımı.....	387
3. Bekri'nin Tanımı.....	388
4. Ebu Hacer'in Tanımı	388
5. Fehd Rumi'nin Tanımı.....	389
Bilimsel Tefsirin Taraftarları.....	390
Bilimsel Tefsirin Muhalifleri.....	400
Bilimsel Tefsirin Taraftarlarının Delillerini İnceleme.....	403
Nakli Deliller	403
Akli Deliller.....	407
Sonuç.....	414
Muhaliflerin Delillerinin İncelenmesi	415
1. Lugat Delili	415
2. Belagat Delili	418
3. İtikadi Delil	419
4. Kur'anî Delil	420
Sonuç	423
Bilimsel İctihad Tefsirleri.....	424
• El-Cevahir Fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Kerim	425
Müellifin Tefsir Ekolü	427
Tefsir Metodu	428
Sonuç	445
• Kesfu'l-Esrari'n-Nuraniyyeti'l-Kur'aniyye, Fi Ma Yetealleku Bi'l- Ecramiş-Semaviyye ve'l-Ardiyye ve'l-Hayvanat ve'n-Nebatat ve'l- Cevahiri'l-Ma'deniyye	446

TEFSİR EKOLLERİ

<i>Tefsir Ekolü ve Metodu</i>	448
<i>İnceleme ve Eleştiri</i>	452
<i>Sonuç</i>	461
• <i>Tefsiru'l-Kur'an ve Hüve'l-Hüda ve'l-Furkan</i>	462
<i>Bu Tefsirde Hamd Suresi Tefsiri</i>	465
<i>Genel İnceleme</i>	467
<i>Sonuç</i>	482
<i>Muvafık ve Muhaliflerin Görüşleri</i>	483
› Kaynaklar	487

Başlarken

Tefsir Ekolleri'nin birinci cildinin mukaddimesinde geçtiği gibi, bu kitabın kullanımında tefsir ekollerinden maksat, müfessirlerin Kur'an'ın nasıl tefsir edileceğine ilişkin çeşitli görüşleridir. Bu anlama göre tefsir ekolü, tefsir metodundan ayrıdır ve onu kapsamaz. Tefsir ekolü, müfessirin Kur'an'ın nasıl tefsir edileceğine ilişkin görüşüdür. Tefsir metodu ise müfessirin ayetleri tefsir ederken nasıl davranacağıdır. Ekol, teorik mahiyete sahiptir; metod ise pratik mahiyete. Fakat bu kitabın adı olan "tefsir ekolleri" başlığmdan, müfessirlerin Kur'an'ın nasıl tefsir edileceğine ilişkin çeşitli görüşlerine ilaveten tefsir kitapları ve o görüşleri temel alan tefsir metodları da kastedilmiştir. Bu sebeple *Tefsir Ekolleri* külliyatında her ekol incelenip tenkit edildikten sonra o ekolle bağlantılı bazı tefsir kitapları tanıtılmış ve o kitapların tefsir metodu da Kur'an tefsirinin metodolojisinde açıklanmış kaideler kriter ve esas alınarak tahkik edilmiş ve eleştirilmiştir.

Hiç kuşku yok Kur'an tefsiri ve bu işin nasıl yapılacağı üzerinde etkili olan bilgilerden ve bu konuda önkoşul sayılan ilimlerden biri, tefsir ekollerine aşina olmak, bunların her birine dayalı tefsir kitapları ve metodlarını tanımak, onların zayıf ve kuvvetli yanlarından haberdar olmaktır. Çünkü bu bilgi, ayetleri tefsir ederken o metodların güçlü yanlarını takip etmeyi, zayıf yanlarından ise kaçınmayı sağlayacaktır. Özellikle de diyalogun rasyonel ilkelere bina edilmiş tefsir kaidelerinden kaynaklanan kuvvetli ve zayıf yanları inceliyorsa.

Öyle görünüyor ki bu bahis, taşıdığı önem oranında dikkate alınmış değildir. Tefsir ekollerini ve onlara ait metod ve tefsirleri kapsamlı ve tam manasıyla inceleyip eleştiren bir eser de bugüne kadar yazılmamıştır. *Tefsir Ekolleri*'nin birinci cildinin yayınlandığı 2000 yılına kadar *Tefsir Ekolleri* adı altında veya bu başlığı kapsayan yahut hiç değilse bu başlığın içinde zikredildiği ve tanıtıldığı bir kitabın yazıldığına dair en küçük bilgi yoktur.

Elbette ki çok sayıda tefsirin mukaddimesinde ve bazı Kur'an ilimleri kitaplarında tefsirin nasıl yapılacağına ilişkin kimi görüşleri red veya ispat ve bazı tefsir metodlarını eleştiri sadedinde bahisler vardır.¹ Son birkaç on yıldır tefsirde temel prensipler, metotlar, eğilimler, kaynaklar, ittihazlar, ekoller ve benzeri alanları kapsayan başlıklarda Farsça ve Arapça kitaplar kaleme alınmış², hatta son yıllarda bizzat "tefsir ekolleri" adı altında kitaplar görülmüş veya bildirilmiştir.³ Ama bu kitaplardan hiçbirinde tefsir ekolleri (Kur'an'ın nasıl tefsir edileceğine ilişkin çeşitli görüşler ve buna dayalı metotlar ve tefsirler) elinizdeki külliyatta (*Tefsir Ekolleri* ciltleri) incelenip eleştirilen tarzda ele alınmamıştır.

Bu külliyyatın birinci kısmında Kur'an'ın tüm anlamlarına vakıf müfessirlerin (Peygamber-i Ekrem -sallallahu aleyi ve alihi- ve onun vasileri -a.s-), sahabe ve tabiin müfessirlerin tanıtılmasına ilaveten, Kur'an'ın tüm anlamlarına vakıf müfessirlerden nakledilmiş rivayetlerin teyit ettiği tefsir metodu veya ekolü açıklanmış; bazı

¹ Örnek vermek gerekirse: Tusi, *el-Tıbyan fi Tefsiri'l-Kuran*, c. 1, s. 4-7; *el-Mizan fi Tefsiri'l-Kur'an*, c. 1, s. 5-12; Ragıb, *Mukaddimetu Camii't-Tefasir*, s. 93; Hürr Amuli, *el-Fevaidü't-Tusiyye*, s. 63-195; Zehebi, *el-Tefsir ve'l-Müfessirin*, c. 1, s. 152 ve devamı.

² Mesela: *Mezahibu't-Tefsiri'l-İslami*, Goldziher, Arapça tercüme: Abdulhalim el-Neccar, kameri 1374/şemsi 1332 (1953-çev.) baskısı; *İtticahatu't-Tecdid fi Tefsiri'l-Kur'an-i-Kerim fi'l-Mısır*, Muhammed İbrahim Şerif, kameri 1402/şemsi 1360 (1981-çev.) baskısı; *Mebani ve Reveşhâ-yi Tefsir-i Kur'an*, Abbas Ali Amid Zincani, 1. baskı, Dey 1366 (Aralık 1987-çev.)

³ Mesela: *Tarihçe-i Mekatib-i Tefsiri ve Hermenötiki-yi Kitab-i Mukaddes*, Robert Grant, tercüme: Ebulfazl Sacidi, 1385 (2007-çev.); *Costarhâyi der Bab-i Tefsir-i Kur'an-i Kerim ve Gerayışhâ-yi an*, Bunyad-i Dairetulmearif-i İslami, 1386 (2008-çev.), *Rehayafti be Mekatib-i Tefsiri*, Fethullah Neccarzagagan'ın telifi, 1387 (2009-çev.).

sahabe ve tabiinin tefsir ekolü ve metodu incelenerek Şii ve Sünni görüşe göre sahabe tefsirinin değer ölçüsü izah edilmiştir.

İkinci kısımda on bölüm içinde, telif sahibi müfessirlerden taraftarları olan dokuz tefsir ekolü tanıtılıp incelenmiş; her ekolün incelenmesinden sonra o okulla irtibatlı belli sayıda kitap da ikinci kısımda izah edilen tefsir kaideleri temelinde tenkit edilmiş, o tefsirlerde uygulanan tefsir kurallarına riayet kriteri ve onlardaki güçlü ve zayıf yanlar beyan edilmiştir.

Tefsir Ekolleri külliyyatının üçüncü cildi olan ve ikinci kısımdan beşinci, altıncı, yedinci bölümleri içeren bu eserde üç tefsir ekolü (rivayetle tefsirin içtihad ekolü, edebi tefsirin içtihad ekolü, ilmi tefsirin içtihad ekolü) ve on tefsir kitabından (dört tane rivayetle tefsirin içtihad okulundan, üç tane edebi tefsirin içtihad okulundan ve üç tane ilmi tefsirin içtihad okulundan) bahsedilmiştir.

Beşinci bölümde rivayetle tefsirin içtihad okulunu tanımladıktan ve taraftarlarını tanıtop delillerini inceledikten sonra rivayetle tefsirin içtihad okuluna ait Şia'dan iki tefsir (*Tefsiru'l-Kummi* ve *Tefsiru's-Safi*) ve Ehl-i Sünnet'ten iki tefsir (*Tefsiru't-Taberi* ve *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azimi İbn Kesir*) tanıtılmakta ve tefsir metodları, daha önce belirtilen tefsir kaideleri ve diyalogun rasyonel ilkeleri temelinde tenkit edilmektedir. *Tefsiru'l-Kummi*'nin Ali b. İbrahim'e istinadını reddeden veya bundan kuşku duyanlar ile bu tefsirin Ali b. İbrahim'e istinadını destekleyenlerin dayanaklarının incelenmesi de bu faslın bir diğer bahsidir.

Altıncı bölümde edebi tefsirin içtihad ekolü tanımlanmakta ve bu ekolün taraftarları tanıtılmaktadır. Edebi tefsirin zarureti vurgulanıp tefsirde edebi tahlile olan ihtiyaç belirtilirken bu ekolün eksiklikleri ve bundan kaynaklanan tefsir hatalarına değinilerek üç adet edebi tefsir (*el-Keşşaf*, *Cevamiu'l-Cami* ve *Envaru't-Tenzil*) tanıtılmakta ve bunların tefsir metodu, zikredilen kurallar temelinde incelenip eleştirilmektedir.

Yedinci bölümde ilmi tefsirin içtihad ekolü ve ilmi tefsir tanımlandıktan, diğerlerinin ilmi tefsir tanımlarına getirdiği tenkitten,

bu ekolün taraftarları ve muhaliflerinin tanıtılmasından ve ekolün delillerinin incelenmesinden sonra, ilmi tefsirin, eğer edebi kural- lar ve diyalogun rasyonel ilkeleri çerçevesinde ve tefsirin kaidele- rine riayet ederek yapılırsa reddetmek bir yana, teşvik bile edilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır.

İlmi tefsirin içtihad okuluna ait üç tefsirin (Tantavi'nin *el-Cevahir'i*, İskenderani'nin *Keşfu'l-Esrar'ı*) ve Seyyid Ahmed Han'ın *Tefsiru'l-Kur'an'ı*) tefsir kaidelerine göre tanıtılıp tenkit edilmesi, bu cildin son faslının diğer konularındandır.

Diğer üç tefsir ekolünün (felsefi tefsirin içtihad ekolü, kapsayıcı tefsirin içtihad ekolü ve bätünü tefsirin içtihad ekolü) incelenmesi ve tenkidi ile en kâmil ekol ve tefsir metodunu tanıtan son söz de dördüncü ciltte ilim camiasına takdim edilecektir. İnşaaallah.⁴

Umulur ki bu ilmi çaba, tefsir ilminin gelişmesinde ve ekol- ler, metotlar ve tefsir kitaplarının kuvvetli ve zayıf yanlarının tanınmasında etkili bir adım olur. Kur'an-ı Kerim'in maarif ve mak- satlarını doğru ve daha kâmil biçimde anlamaya zemin hazırlar. Kur'an-ı Kerim alanına hizmet eder. Veliyy-i Asr'ın (a.s) inayetine ve Yüce Allah'ın kabulüne mazhar olur.

Sözün sonunda, bu kitabın oluşması, edisyonu ve yayınlanma- sında emeği geçen herkese teşekkür ve takdiri borç biliriz.

وفقنا الله و اياهم لمرضاته و صلى على محمد و آله الطاهرين

⁴ Daha önce *Tefsir Ekolleri* külliyyatının üç cilt olacağını söylemiştik. Fakat üçüncü cildi yazdıktan sonra geriye kalan sözkonusu tefsir okullarının ince- lenmesinin üçüncü cilde sığmayacağı anlaşıldı. Bu sebeple dördüncü cilt ek- lendi.